Soortbescherming Mossen en Korstmossen

Hans Toetenel en Henk-Jan van der Kolk

BLWG Lezingendag 2022

BLWG

Overzicht lezing

- Waarom soortbescherming nodig is
- Bedreigingen van mossen en korstmossen met voorbeelden van lopende beschermingsprojecten
- Nieuwe initiatieven en activiteiten

BLWG

Waarom soortbescherming nodig is

- Soorten worden op allerlei wijzen bedreigd: door menselijk handelen, milieu, klimaat etc.
- Voor een aantal soorten (op steen b.v.) geldt: weg is weg, er komen geen nieuwe vestigingen meer bij
- Behoud van biodiversiteit
- Door gebrekkige **natuurwetgeving** zijn mossen en korstmossen in NL niet beschermd, ook niet als ze een **Rode-Lijst status** hebben

Groep	totaal	inheems / vold. bekend	RL	in %
Paddenstoelen	4700	2650	1600	62
Dagvlinders		76	47	62
Korstmossen	870	650	311	46
Mossen		760	295	38
Planten	2500	1450	530	37
Zoogdieren		59	19	32

BLWG

Wet natuurbescherming

§ 1.3. Beschermingsmaatregelen algemeen

Artikel 1.10

4

1 Deze wet is gericht op:

a. het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;

b. het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies, en

c. het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Intrinsieke waarde vs. Ecosysteemdiensten en filosoof vs. bioloog:

- “het is niet erg als er planten en diersoorten door menselijk toedoen verdwijnen, we kunnen veel soorten best missen” (Bas Haring, 2021)
- “vanwege hun eigen waarde hebben soorten en ecosystemen recht op bescherming” (Willy van Strien, DLN 123-1, 2022))

BLWG

De Nieuwe Omgevingswet

- Per 1-7-2022 van kracht
- Hoofdzaken:
  - Omvat (vervangt) o.a. de wet Natuurbescherming
  - Decentrale wetgeving: provincies en gemeenten krijgen meer ruimte voor eigen beleid (provinciale omgevingsvisie)
- Beschermtaken gaan voornamelijk naar de gemeenten
- Maatschappelijke organisaties en burgers krijgen de verantwoordelijkheid om de uitvoering van de omgevingswet te sturen en monitoren. Participeren dus!
- Nieuwe gedragscodes voor uitvoerders (gemeenten, bedrijven en instanties)
- Veel gemeenten zijn al bezig met de voorbereiding en uitvoering, dus er is haast gebaat bij de participatie! Zie o.a. https://www.samenvooronzeleefomgeving.nl/

BLWG

Bedreigingen mossen en korstmossen

- Soorten op steen:
  - Hunebedden: verbossing, vergrassing, verrijking, betreding
  - Dijken: vervanging natuursteen door beton, verruiging
  - Begraafplaatsen: schoonmaken en ruiming oude grafmonumenten
  - Kerken en Buitenplaatsen: schoonmaken en restaureren buitenmuren
- Soorten op bomen:
  - Verruiging en kap oude bomen
  - Veranderingen in de abiotiek (verdroging, vermesting)
- Soorten op de grond:
  - Vernietiging van de biotoop door menselijk handelen (infrastructuur, bestemming, beheer etc.)
  - Verruiging en veranderingen in de abiotiek (verzuring, vermesting, successie etc.)

BLWG

Hotspots mossen en korstmossen

korstmossen

Rode markers:
hotspots met rode lijst soorten
Witte markers: overige hotspots

Bron: Verspreidingsatlas

mossen

Voorbeelden van bedreigingen

- Hunebedden: verbossing, vergrassing, verrijking, betreding
- Dijken: vervanging natuursteen door beton, verruiging
- Begraafplaatsen: schoonmaken en ruiming oude grafmonumenten

BLWG

Hunebedden

- Sinds 2019 veel gebeurd:
  - Vergaderingen met beheer en contactgroep over beheeradvies, veldbezoeken met beheer
  - Inspecties dor BLWG in 2020 en 2021, nieuw statusrapport in 2021
- Sinds 2019 niets veranderd: geen enkel beheeradvies uitgevoerd
- Gepland voor 2022:
  - Nieuw overleg met beheer en contactgroep
  - Project “Aandachtsoorten”

Hunebedden aandachtsoorten

- Aandachtsoorten verdeeld in 3 groepen: contract-kenmerkend-overige soorten
- Waarnemingen (uurhokken) voor 2015, na 2015, waarvan in Drenthe
- Trend 0/+ gelijk tot afname < 25%, t=afname 25-50%, tt 50-75%, ttt 75=100%
- BFDF = Biodiversiteitsfactor Drenthe: deel van de populatie in Drenthe t.o.v. de gehele Nederlandse populatie.

	Soort	< 2015	> 2015	Drenthe	Trend	BDFD
Aspicilia grisea	c	22	13	5	t	38
Fuscidea praeruptorum	c	16	10	9	t	90
Lecanora soralifera	c	15	10	3	t	30
Lecidea promixta	c	17	7	7	t	100
Lepraria neglecta	c	9	7	7	0/+	100
Rhizocarpon lecanorinum	c	23	11	4	tt	36
Rinodina confragosa	c	0	1	1	0/+	100
Stereocaulon dactylophyllum	c	6	1	1	ttt	100
Umbilicaria deusta	c	4	2	2	tt	100
Fuscidea cyathoides	k	10	6	5	t	83
Montanelia disjuncta	k	4	1	1	ttt	100
Porpidia macrocarpa	k	76	69	10	0/+	14
Xanthoparmelia loxodes	k	40	22	9	t	41
Xanthoparmelia mougeotii	k	39	45	11	0/+	24
Aspicilia verrucigera	o	23	14	14	t	100
Enterographa zonata	o	0	2	2	0/+	100
Lecanora frustulosa	o	6	1	1	ttt	100
Lecanora orosthea	o	60	13	10	ttt	77
Lecidea fuscoatra	o	82	81	23	0/+	28
Lecidea grisella	o	143	201	23	0/+	11
Lecidea lithophila	o	28	25	10	0/+	40
Lecidea plana	o	16	5	2	tt	40
Lepraria ecorticata	o	36	10	8	tt	80
Lepraria membranacea	o	7	7	1	0/+	14
Rhizocarpon distinctum	o	27	9	2	tt	22
Rhizocarpon riparium	o	12	5	3	tt	60
Tephromela grumosa	o	6	3	3	tt	100
Xanthoparmelia conspersa	o	72	104	20	0/+	19
Xanthoparmelia verruculifera	o	86	59	4	t	7

BLWG

Hunebedden ranking

- Ranking (oktober 2021)
  - Aandachtsoorten
  - Biodiversiteit
  - Combi

HB	ranking aantallen	ranking biodiversiteit	ranking combi	HB	ranking aantallen	ranking biodiversiteit	ranking combi
D15 Loon	1	1	1	D48 Steen van Noordbarge	46	9	28
D19 Drouwen-N	2	5	2	D39 Emmerveld-ZW	26	31	29
D40 Emmerveld-ZO	7	2	3	D34 Valthe-W	32	28	30
D14 Eexterhalte	3	8	4	D04 Midlaren-O	24	36	31
D20 Drouwen-Z	4	13	5	D16 Balloo	37	29	32
D26 Drouwenerveld	5	16	6	D45 Emmerdennen	28	38	33
D49 Papeloze Kerk	16	6	7	D43 Langgraf	27	41	34
D01 Steenbergen	6	18	8	D17 Rolde-N	44	27	35
D29 Buinen-Z	21	4	9	D46 Angelslo-N	29	42	36
D50 Noordsleen-N	8	17	10	D35 Valthe-ZW	40	33	37
D10 Gasteren	17	10	11	D52 Diever	33	40	38
D23 Bronneger-N	13	15	12	D36 Valthe-O2	41	34	39
D18 Rolde-Z	25	3	13	D02 Westervelde	31	44	40
D41 Emmen-N	10	19	14	D42 Westenes-N	45	32	41
D25 Bronneger-ZO	19	12	15	D37 Valthe-O	42	35	42
D30 Exloo-N	9	22	16	D05 Zeijen	34	43	43
D11 Anloo-Z	18	14	17	D32 Odoorn	39	39	44
D09 Noordlo	12	21	18	D13 Eexter Grafkelder	36	45	45
D24 Bronneger-ZW	14	25	19	G01 Noordlaren	43	46	46
D27 Borger	20	20	20	D03 Midlaren-W	47	47	47
D31 Exloo-Z	15	26	21	D08 Anloo-N	48	48	48
D07 Schipborg	35	7	22	D51 Noordsleen-Z	49	49	49
D54 Havelte-O	23	24	23	D12 Eext-Es	50	50	50
D06 Tynaarlo	11	37	24	D21 Bronneger-W	51	51	51
D28 Buinen-N	38	11	25	D22 Bronneger-O	52	52	52
D38 Emmerveld-N	22	30	26	D44 Westenes-Z	53	53	53
D53 Havelte-W	30	23	27	D47 Angelslo-Z	54	54	54

BLWG

D07

Oktober 2021

D07 Schipborg	35	7	22

D15

Oktober 2021

D15 Loon	1	1	1

D16

Oktober 2021

D16 Balloo	37	29	32

D53/ D54

Oktober 2021

D53 Havelte-W	30	23	27
D54 Havelte-O	23	24	23

Dijken

- Hotspots: Nijkerk, Terschelling en de Eems
- Wadden-, IJsselmeer- en Markermeerdijken
- Enkele rivierdijken
- Lopende projecten: Nijkerk

Bedreigingen: Dijkverzwaringen

BLWG

Voor korstmossen geen asfalt en basalton, wel natuursteen!

Basalton

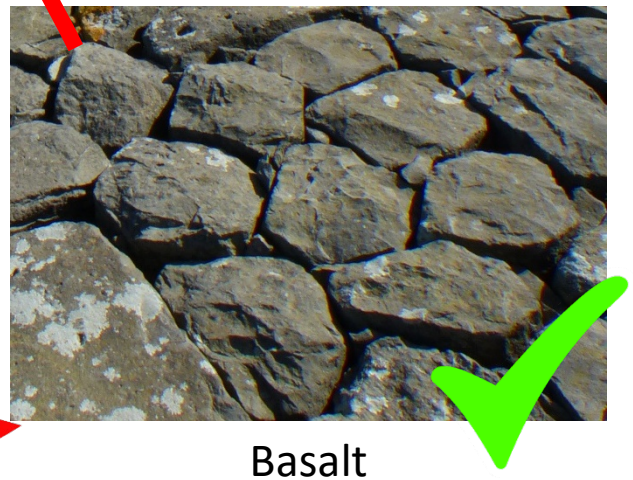

Basalt

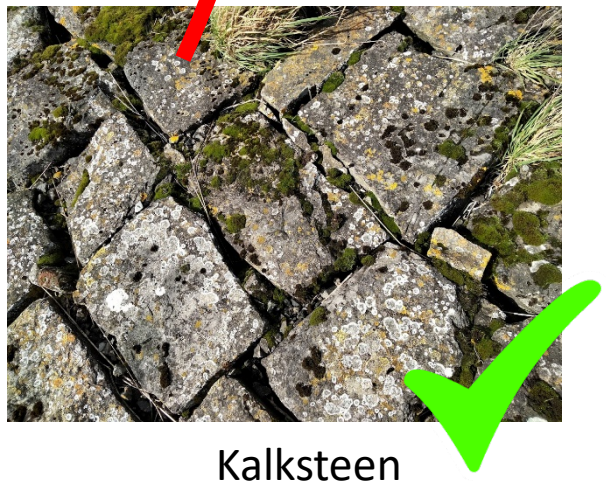

Kalksteen

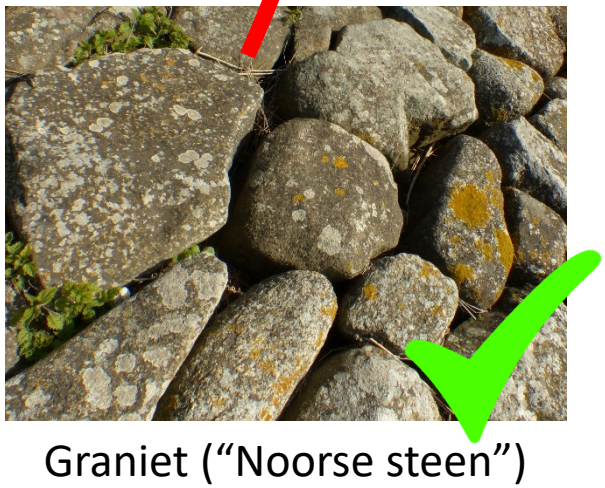

Graniet (“Noorse steen”)

Delfzijl

Figuur 3. Proef met het ingieten van Noorse steen met beton in december 2017.

Figuur 5b. De dijk na de dijkverzwaring in 2021 met asfalt boven de Noorse steen. Op de achtergrond is de Eemshaven zichtbaar (foto Laurens Sparrius).

BLWG

Markermeerdijken

Dijkverzwaring Markermeerdijken bedreigt zeldzame korstmossen

BLWG

28-MEI-2020 - De komende jaren wordt 33 kilometer van de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam versterkt. De dijken zijn nu bekleed met Noorse steen en basalt en vormen een groeiplaats voor veel bijzondere soorten korstmossen. Door de dijkversterking gaat twintig kilometer bijzonder leefgebied voorgoed verloren en dreigen elf soorten korstmossen uit Noord-Holland te verdwijnen.

Oude zeedijken: rijke cultuurhistorie én een stukje rotsk

Figuur 1: Gemarkeerde steen met zeedakpanmos

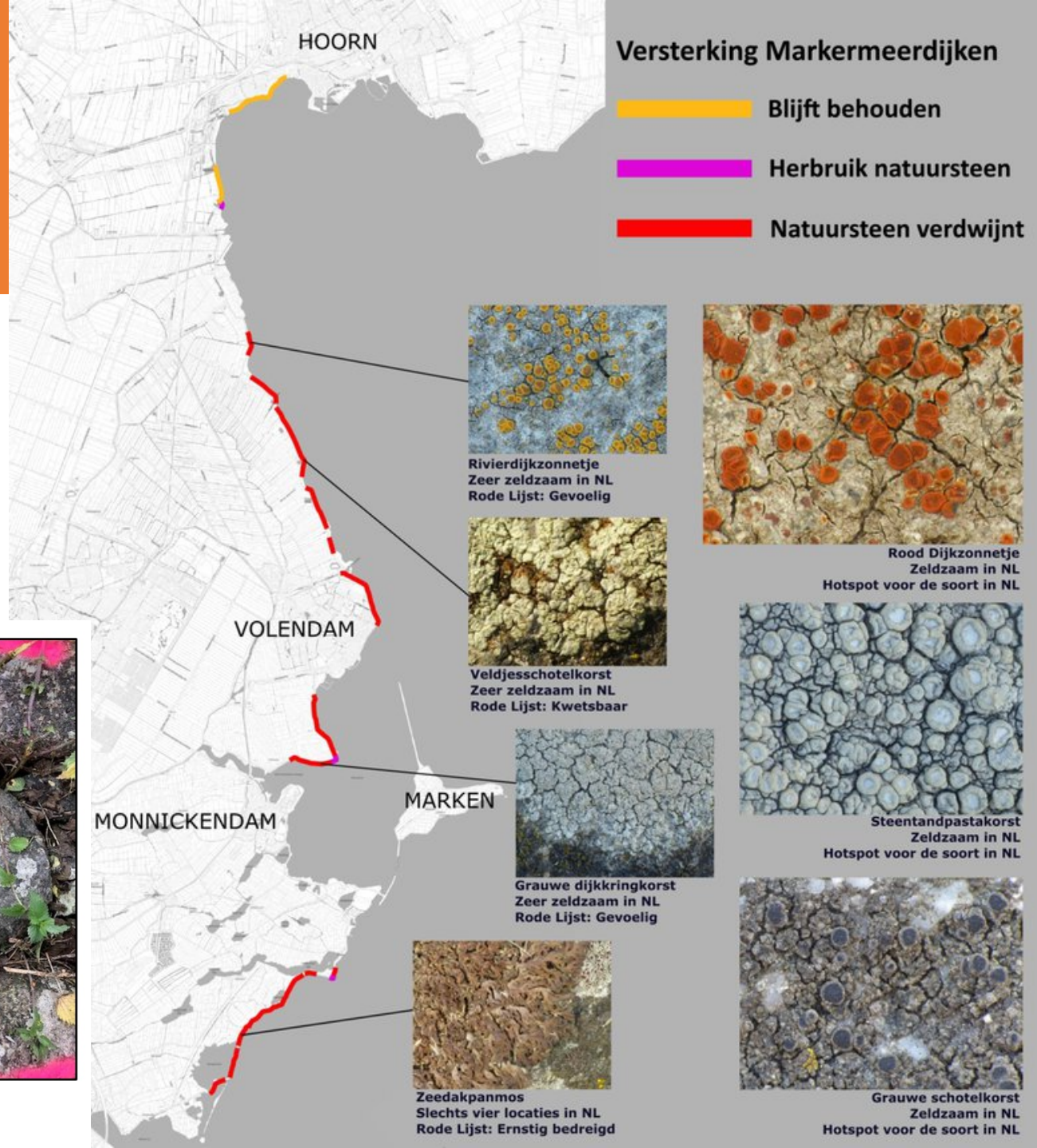

BLWG

Nijkerk

BUITENGEWOON 2016

Bollenstreker komt op voor zeldzame korstmossen bij Randmeren

1 november 2016, 16:39 • 3 minuten leestijd

Bollenstreker komt op voor zeldzame korstmossen bij Randmeren

Foto 1. Plot Nijkerk 2, augustus 2015. Foto: Thijs van Trigt.

Foto 2. Plot Nijkerk 2 na werkzaamheden van Thijs van Trigt, mei 2016. Foto: Thijs van Trigt.

BLWG

Begraafplaatsen zijn (korst)mossenhotspots!

Henk-Jan van der Kolk **Begraafplaatsen: hotspots voor korstmossen**

De meeste soorten korstmossen zijn gebonden aan een specifiek substraat. Begraafplaatsen met een scala aan boom- en steensoorten zijn daardoor potentiële locaties met een hoge korstmosdiversiteit. In de periode 2012-2017 zijn 93 begraafplaatsen op en rond de Veluwe op korstmossen geïnventariseerd. Wat betekenen de resultaten voor het beheer en onderhoud van begraafplaatsen?

Foto 1. Impressie van de soortenrijke begraafplaats in Elspeet (**a**) en de soortenarme begraafplaats in Uddel (**b**).

BLW

Bewustwording belangrijk!

- Oude graven niet schoonmaken of ruimen
- Meer graven van (ruwe) natuursteen

BLWG

Begraafplaats Ellecom

Beschermcommissie

- Bestaande en/of geplande activiteiten
  - Inventarisatie aandachtsoorten hunebedden (2022)
  - Schoonmaken groeiplaatsen van bijzondere soorten dijken Nijkerk (2022)
- Nieuwe activiteiten en projecten:
  - Publiciteit: b.v. NatureToday, Buxbaumiella, Informatiefolders, website BLWG
  - Natuurwerkdagen organiseren, b.v. als BLWG-excursie en voor breder publiek
  - Monitoren van projecten van overheden en eigenaren die een bedreiging kunnen vormen voor mossen en korstmossen
  - Lezingenmiddag/avond over bescherming gericht op zowel beheerders en overheden als professionals (ecologen, waarnemers etc.)
  - Deelnemen aan evenementen over begraafplaatsen, oude gebouwen, hunebedden etc. Voorlichting geven, een stand bemensen, folders …

BLWG

Wie komt ons helpen?

- We zoeken mensen die bereid zijn:
  - Lokaal contact te onderhouden met beheerders en eigenaren van (korst)mossenhotspots
  - Te participeren in overleg met provincie en gemeenten rond de nieuwe omgevingswet
  - *en/of* mee willen denken over hoe bescherming van (korst)mossen in Nederland meer aandacht gaat krijgen
  - *en/of* activiteiten willen helpen organiseren en/of uitvoeren

BLWG

Beschermcommissie

We (Hans en Henk-Jan) zijn dus op zoek naar:

Enthousiaste en gemotiveerde leden die de Beschermcommissie willen versterken!

Graag even contact opnemen met één van ons (of allebei)

Hans: penningmeester@blwg.nl

Henk-Jan: Henk-Jan@blwg.nl

BLWG